

УДК 347.67

DOI 10.37566/2707-6849-2021-1(34)-1

Олександр КУХАРЄВ,
*професор кафедри цивільного права та процесу
Харківського національного університету
внутрішніх справ,
викладач Національної школи суддів України,
доктор юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0003-2086-9179*

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ НЕДІЙСНОСТІ ЗАПОВІТІВ, СКЛАДЕНИХ ІЗ ПОРУШЕННЯМ ВИМОГ ЩОДО ФОРМИ ТА ПОРЯДКУ ПОСВІДЧЕННЯ

Актуальність теми. Спори про визнання заповітів недійсними становлять одну з найбільш поширених категорій справ, що розглядаються судами за правилами цивільного судочинства. Складність цієї категорії спорів пояснюється тим, що на момент виникнення спадкового правовідношення спадкодавця вже немає серед живих. Отже, одержання інформації про обставини та факти, що мають значення для справи, з об'єктивних причин є ускладненим.

Вибір тематики статті зумовлений передусім суттєвими складнощами, які виникають у судовій практиці при застосуванні частини першої ст. 1257 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), за змістом якої заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є нікчемним.

Недійсність заповіту належить до одного з найбільш розроблених напрямів спадкового права. Цій тематиці приділяли увагу В. Серебровський, Б. Антимонов, К. Граве, В. Дроніков, П. Нікітюк, Ю. Заїка, І. Спасибо-Фатєєва,

З. Ромовська, С. Фурса, О. Печений, В. Крат, Л. Козловська, М. Сібільова, Є. Рябоконт, В. Марухно, Л. Буркацький та інші учені.

Водночас предмет дослідження зазначених авторів охоплював переважно питання, пов'язані із загальною характеристикою та правовими наслідками недійсності заповітів, окремі підстави для визнання заповіту недійсним, а також процесуальний порядок вирішення судами відповідних спорів. Проте невіршеними повною мірою залишаються теоретичні та практичні аспекти недійсності заповітів, складених з порушенням вимог щодо форми та порядку посвідчення.

Метою даної статті є виявлення особливостей недійсності заповітів, складених з порушенням вимог щодо форми та порядку посвідчення на підставі аналізу правової доктрини та сучасної судової практики.

У ст. 1257 ЦК міститься спеціальний спосіб захисту цивільних прав та інтересів судом – визнання заповіту недійсним. Спеціальний характер такого способу захисту зумовлений низкою чинників і пов'язаний переважно зі сферою його застосування та особливостями заповіту як різновиду односторонніх правочинів.

По-перше, за своєю правовою природою заповіт є одностороннім правочином із відкладальним ефектом у часі, оскільки правові наслідки цього правочину виникають не з моменту його вчинення, а внаслідок смерті сторони правочину – заповідача.

По-друге, можливістю звернення до суду з позовом про визнання заповіту недійсним наділена не сторона правочину, якою є заповідач, а інша заінтересована особа – спадкоємець, що суттєво впливає на застосування відповідного способу захисту. При цьому принципове значення має наявність у особи права на звернення до суду, тобто чи належить позивач до кола осіб, наділених правом на оскарження спірного заповіту. В тому випадку, якщо наявність чи відсутність заповіту не впливає на одержання такою особою права на спадкування, суд відмовляє у позові, оскільки права та інтереси позивача не можуть вважатися порушеними.

По-третє, не всі підстави недійсності правочинів, структурно розміщені в главі 16 ЦК, можуть застосовуватися для визнання недійсним саме заповіту. Зокрема, заповіт не може визнаватися судом недійсним у зв'язку з його складенням під впливом обману (ст. 230 ЦК), на чому наголошується в п. 20 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» від 06 листопада 2009 року № 9. Крім того, не підлягає застосуванню й ст. 233 ЦК, якою визначена недійсність правочину, вчиненого особою під впливом тяжкої для неї обставини. Наведена норма зумовлює необхідність установлення таких фактів: тяжкі обставини, в яких перебувала особа, і що змусило її вчинити правочин; вкрай не вигідні умови для сторони правочину. Враховуючи, що заповіт є не лише одностороннім, а й безоплатним правочином, відсутні підстави для визнання його недійсним як такого, що вчинений під впливом тяжкої обставини.

По-четверте, застосування досліджуваного способу захисту обмежено виключно сферою спадкового права. Практично це означає, що ставити питання про недійсність заповіту можливо лише після відкриття спадщини.

Згідно з частиною першою ст. 1257 ЦК заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми, є нікчемним. Аналогічне правило встановлено й загальною нормою. Так, відповідно до частини першої ст. 219 ЦК у разі недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину такий правочин є нікчемним. Водночас у частині другій ст. 219 ЦК міститься застереження про те, що суд може визнати такий правочин дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідає справжній волі особи, яка його вчинила, а нотаріальному посвідченню перешкоджала обставина, яка не залежала від її волі.

Для позначення правового механізму, за яким недійсному правочину надається юридична сила, у правовій доктрині як синоніми вживаються терміни «конвалідація», «зцілення». Як у теоретичній, так і в практичній площині невирішеним залишається питання про можливість застосування частини другої ст. 219 ЦК до заповіту як різновиду односторонніх правочинів.

Зокрема, поширеною в юридичній літературі є позиція, прихильники якої допускають «зцілення» судом заповіту, складеного з недодержанням нотаріальної форми [1, с. 98, 99], [2, с. 56], [3, с. 193], [4, с. 152, 153].

Інші учені відстоюють протилежну точку зору, заперечуючи проти застосування до нікчемного заповіту положення частини другої ст. 219 ЦК [5, с. 287], [6, с. 36], [7, с. 36], [8, с. 20]. Основний аргумент такого погляду зводиться до відсутності у спеціальній нормі застереження про визнання дійсним заповіту, складеного із порушенням форми. Додатково О. Первомайський пов'язує саму можливість зцілення заповіту з безпідставним усуненням органів нотаріату від діяльності із забезпечення прав фізичних осіб на розпорядження належним їм майном [9, с. 402].

Як наголошено у п. 14 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» від 06 листопада 2009 року № 9, не допускається визнання дійсним заповіту, який є нікчемним у зв'язку з порушенням вимог щодо його форми та порядку посвідчення. У цьому разі судам слід застосовувати ст. 1257 ЦК, оскільки норми глави 85 ЦК не передбачають можливості визнання заповіту дійсним.

Наведена позиція послідовно застосовується і Верховним Судом (постанова Верховного Суду від 31.03.2020 р., судова справа № 348/1259/18, провадження № 61-7353св19; постанова Верховного Суду від 04.05.2020 р., судова справа № 658/3308/17, провадження № 61-14706св18), а також судами нижчих інстанцій (постанова Херсонського апеляційного суду від 23.07.2020 р., судова справа № 653/2638/18; рішення Тростянецького районного суду Сумської області від 03.11.2020 р., судова справа № 588/1042/20).

Водночас часто суди визнають дійсними заповіти, складені з порушенням вимог щодо форми та посвідчення (рішення Березівського районного суду Одеської області від 19.03.2020 р., судова справа № 494/265/20; рішення Царичанського районного суду Дніпропетровської області від 21.02.2020 р., судова справа № 196/72/20; рішення Каховського міськрайонного суду Херсонської області від 01.07.2020 р., судова справа № 658/4980/19).

Вирішуючи питання про можливість «зцілення» заповітів, слід враховувати, що у частині другій ст. 219 ЦК визначено дві умови визнання одностороннього правочину, який не був посвідчений нотаріально, дійсним у судовому порядку:

- 1) правочин відповідав справжній волі особи, яка його вчинила;
- 2) нотаріальному посвідченню правочину перешкоджала обставина, що не залежала від волі особи, яка його вчинила.

Конвалідація є винятком із загального правила про нікчемність правочину та має застосовуватися дуже обережно з урахуванням специфіки конкретного правочину. У протилежному випадку такий процес призведе до дестабілізації майнових відносин, а також до численних зловживань з боку їх учасників. Невипадково в юридичній літературі наголошується на тому, що конвалідація нікчемного правочину є винятковим заходом, мета якого – захистити фізичних та юридичних осіб від зловживань і шахрайських дій з боку недобросовісних суб'єктів [10, с. 236].

На нашу думку, нікчемний заповіт не може бути «зцілений» судом на підставі частини другої ст. 219 ЦК. Причина цього криється не лише в тому, що норми глави 85 ЦК не передбачають застосування відповідного способу захисту, на чому наголошував Верховний Суд України та як основний аргумент наводиться в юридичній літературі. Йдеться передусім про таку властивість заповіту, як відкладальний ефект у часі, оскільки за життя заповідача такий правочин не породжує правових наслідків. Через це питання про дійсність або недійсність заповіту може вирішуватися судом лише після відкриття спадщини.

Як зазначалося вище, конвалідація можлива за умови, що правочин відповідав справжній волі особи, яка його вчинила. Проте смерть сторони правочину практично унеможлиблює з'ясування цієї умови.

Наприклад, згідно з частиною другою ст. 1257 ЦК за позовом заінтересованої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі. Для встановлення психічного стану заповідача в момент складення заповіту, який давав би підставу припустити, що особа не розуміла значення своїх дій і (або) не могла керувати ними на момент складання заповіту, суд призначає посмертну судово-психіатричну експертизу (п. 18 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30.05.2008 р. № 7).

Отже, необхідним доказом у справі про визнання заповіту недійсним через невідповідність волі та волевиявлення заповідача є висновок посмертної судово-психіатричної експертизи. Складності цього виду експертизи зумовлені необхідністю оцінювати психічний стан заповідача ретроспективно, без можливості його особистого обстеження. Психічний стан заповідача визначається експертом на підставі даних медичної документації, оскільки експертиза проводиться вже після смерті підекспертного. Медична документація стосується переважно фізичного стану людини і не дає уявлення про психологічні прояви характеру саме на момент посвідчення заповіту. Навіть у тих випадках, коли особа перебувала під доглядом у психоневрологічному диспансері або була консультована психіатром, оцінка її психічного стану може бути різною в різні дні консультацій і записів спостережень.

Для визнання заповіту дійсним у порядку частини другої ст. 219 ЦК суд аналогічно має встановити психічний стан сторони правочину. Перешкодою для цього є те, що заповідача вже немає серед живих. А проведення посмертної судово-психіатричної експертизи можливе лише в тому випадку, якщо особа перебувала на обліку в лікаря-психіатра, лікувалася у спеціалізованому закладі, де збереглася відповідна медична документація.

Як правильно зазначив у цьому аспекті О. Печений, рішення суду в будь-якому разі буде ґрунтуватися на непрямих доказах і припущеннях. До того ж у більшості випадків позивачами виступають спадкоємці за цим заповітом, які є зацікавленими особами [7, с. 36, 37].

Крім того, сама можливість «зцілення» нікчемного заповіту зумовить дестабілізацію майнових відносин, оскільки дозволить визнати заповітом будь-який документ у простій письмовій формі, складений як заповідачем (причому це може бути просто щоденник, проект заповіту тощо), так і іншою особою.

Потрібно зважати також на складність установаження судом обставини, що перешкождала нотаріальному посвідченню правочину та не залежала від волі особи, яка його вчинила. Це пояснюється тим, що строк між складенням особою документа у простій письмовій формі та відкриттям спадщини може бути дуже тривалим.

Сама можливість конвалідації має відповідати меті тих приписів, якими встановлюється недійсність правочину. Подібний виняток має передбачатися лише законом і не підлягає розширеному тлумаченню [11, с. 188].

Судова практика склалася таким чином, що незначні, формальні порушення процедури посвідчення заповітів не можуть визнаватися підставою для їх недійсності. Зокрема, як відзначено в постанові Верховного Суду від 22 червня 2020 року (судова справа № 376/946/17, провадження № 61-14829св18), відсутність рукописного напису заповідача щодо прочитання та складення заповіту з його слів, на що посилялися заявники у касаційній скарзі, не є істотною умовою для визнання оспорюваного правочину недійсним, оскільки позивачем не доведено,

що волевиявлення спадкодавця щодо розпорядження належним йому майном не було вільним та не відповідало його внутрішній волі.

Додатково Верховний Суд дійшов висновку, що виготовлення секретарем сільської ради тексту спірного заповіту заздалегідь не є підставою для визнання цього заповіту недійсним. За обставинами даної цивільної справи заповідачка не могла самостійно прибути до сільської ради, а тому секретар сільської ради в усному порядку з'ясував волевиявлення заповідача, підготував проекти документів поза місцем проживання останньої, а потім посвідчив заповіт за встановленою законом процедурою у присутності заповідача (постанова Верховного Суду від 16.05.2018 р., судова справа № 564/1226/16-ц, провадження № 61-1342св18).

Описки та інші незначні порушення при складенні та підписанні заповіту не зумовлюють його недійсність, якщо судом встановлено, що вони не впливають на вільне волевиявлення заповідача.

Саме виходячи з цих міркувань спірною видається позиція про нікчемність заповіту, посвідченого посадовою особою органу місцевого самоврядування не за місцем реєстрації заповідача. Як наголосив Верховний Суд у постанові від 19 червня 2019 року (судова справа № 136/576/16-ц, провадження № 61-26256св18), орган місцевого самоврядування уповноважений посвідчувати заповіти (крім секретних) осіб, які належать до територіальної громади, інтереси якої представляє цей орган місцевого самоврядування. Разом з тим заповідач не входив до відповідної територіальної громади, у зв'язку з чим секретар виконавчого комітету сільської ради не є уповноваженою на посвідчення складеного заповіту особою, що підтверджує правильність висновків апеляційного суду щодо недійсності заповіту та спростовує доводи касаційної скарги про те, що законодавець не встановлює вимоги стосовно посвідчення заповіту посадовою особою органу місцевого самоврядування за місцем реєстрації заповідача.

У іншій цивільній справі Верховний Суд відзначив таке. Установивши, що заповідач був зареєстрований та постійно проживав у населеному пункті, де є нотаріус, апеляційний суд дійшов правильного висновку, що посвідчення заповіту головою сільської ради є порушенням порядку його посвідчення, що зумовлює нікчемність цього заповіту (постанова Верховного Суду від 25.01.2021 р., судова справа № 607/7223/18, провадження № 61-11705св19).

Верховний Суд, аналізуючи ст. 7 Закону України «Про нотаріат», ст. 1, 2, 25, 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», зробив узагальнюючий висновок про те, що орган місцевого самоврядування уповноважений посвідчувати заповіти (крім секретних) винятково осіб, які належать до територіальної громади, інтереси якої представляє цей орган місцевого самоврядування. І вже на цій підставі висловив правову позицію про недійсність спірного заповіту (постанова від 19.06.2019 р., судова справа № 136/576/16-ц, провадження № 61-26256св18).

Водночас у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також у Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування, затвердженому наказом Міністерства юстиції України від 11 листопада 2011 року № 3306/5, не міститься жодних застережень про повноваження посадових осіб вчиняти нотаріальні дії лише стосовно мешканців відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Крім того, ці нормативні акти взагалі не визначають недійсності правочинів, посвідчених посадовими особами органів місцевого самоврядування.

Згідно зі ст. 1251 ЦК, якщо у населеному пункті немає нотаріуса, заповіт, крім секретного, може бути посвідчений уповноваженою на це посадовою особою відповідного органу місцевого самоврядування.

Тобто чинність заповіту, посвідченого посадовою особою органу місцевого самоврядування, пов'язана з дотриманням таких умов:

1. Відсутність нотаріуса в населеному пункті.
2. Наявність у такої посадової особи відповідних повноважень.

Отже, ЦК аналогічно не закріплює правила про посвідчення посадовою особою органу місцевого самоврядування заповітів тільки осіб, які належать до цієї територіальної громади. А відтак немає підстав стверджувати про порушення в цьому випадку вимог щодо порядку посвідчення заповіту, які за частиною першою ст. 1257 ЦК мають наслідком його нікчемність.

У свою чергу штучно віднаходити підстави для того, аби визнати заповіт недійсним, видається вкрай нерозумним і суттєво обмежує правову можливість особи скласти заповіт, що становить основу принципу свободи заповіту. Не відповідає це і засадам справедливості, адже цим нехтується остання воля заповідача. У таких випадках слід виходити із загальноприйнятого в юридичній техніці співвідношення вимог, що містяться в правовій нормі, та негативних наслідків їх порушення. Такі наслідки можуть застосовуватись лише в разі, якщо про це прямо вказано у цій нормі закону [12, с. 46].

За таких обставин важко погодитися з позицією про нікчемність заповіту, посвідченого посадовою особою органу місцевого самоврядування не за місцем реєстрації заповідача. Така практика виходить за межі буквального змісту ст. 1257 ЦК та ґрунтується на розширювальному тлумаченні норм Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Тим більше, законодавство про місцеве самоврядування не може впливати на спадкове право, встановлюючи підстави для недійсності заповіту, якщо таких підстав спадкове законодавство не містить.

Висновки. Визнання заповіту недійсним є спеціальним способом захисту спадкових прав, який за своєю сутністю не тотожний такому способу захисту цивільних прав та інтересів судом, як визнання правочину недійсним. Нікчемний заповіт не може бути «зцілений» судом шляхом застосування частини другої ст. 219 ЦК. 3

огляду на це необгрунтованою є практика тих судів, які визнають дійсними заповіти, складені з порушенням встановленої законом форми.

Позиція щодо нікчемності заповіту, посвідченого посадовою особою органу місцевого самоврядування не за місцем реєстрації заповідача, не ґрунтується на законі. У такому разі недійсність правочину штучно виведена з норм Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», порушує принцип свободи заповіту, а також справедливість як одну із загальних засад цивільного законодавства.

Перелік використаних джерел

1. Заїка Ю. О. *Спадкове право в Україні: становлення і розвиток: монографія. 2-е вид.* Київ: КНТ, 2007. 288 с.
2. Крат В. І. *Правові наслідки недійсності в спадковому праві. Проблеми законності.* 2015. Вип. 131. С. 53–61.
3. *Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України. Вид. 2, змін. і доп. / за ред. В. М. Коссака.* Київ: Істина, 2008. 992 с.
4. Буркацький Л. К. *Спадкове право України: теорія, коментарі, практика, зразки заяв: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2008. 384 с.
5. *Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 12: Спадкове право / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої.* Харків: ФО-П Колісник А. А., 2009. 544 с.
6. Романюк Я. М. *Умови та порядок визнання нікчемних правочинів дійсними.* Вісник Верховного Суду України. 2010. № 2. С. 35–40.
7. Печений О. П. *Спори про спадщину: аналіз типових помилок у справах про спадкування за заповітом.* Вісник Верховного Суду України. 2010. № 9. С. 33–38.
8. Марухно В. М. *Недействительность завещания: автореф. дис. ... канд. юрид. наук.* Краснодар, 2011. 25 с.
9. *Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої.* Харків : ФО-П Колісник А. А., 2010. 768 с.
10. Татаркина К. П. *Форма сделок в гражданском праве России: монография.* Томск: Изд-во Томск. гос. ун-та систем управления и радиоэлектроники, 2012. 264 с.
11. Тузов Д. О. *Ничтожность и оспоримость юридической сделки: пандектное учение и современное право.* Москва: Статут, 2006. 204 с.

12. Спасибо-Фатєєва І. В., Печений О. П. Недійсність заповіту: пошук оптимальної моделі збереження останньої волі заповідача (щодо юридичних наслідків заповіту за межами нотаріального округу). Вісник Верховного Суду України. 2016. № 3. С. 43–48.

References

1. Zaika YU. O. *Spadkove pravo v Ukrayini: stanovlennya i rozvytok: monograph. 2 vyd.* Kyiv: KNT, 2007. 288 p. [ukr.]
2. Krat V. I. *Pravovi naslidky nediyisnosti v spadkovomu pravi. Problemy zakonnosti.* 2015. *Vyp.* 131, pp. 53–61. [ukr.]
3. *Naukovo-praktychnyy komentar do Tsyvil'noho kodeksu Ukrayiny. Vyd. 2, zminene i dop. / za red. V. M. Kossaka.* Kyiv: Istyna, 2008, 992 p. [ukr.]
4. Burkats'kyi L. K. *Spadkove pravo Ukrayiny: teoriya, komentari, praktyka, zrazky zayav: navch. posib. dlya stud. vyshch. navch. zakl.* Kyiv: In Yure, 2008, 384 p. [ukr.]
5. *Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny: Naukovo-praktychnyy komentar (poyasnennya, tlumachennya, rekomendatsiyi z vykorystannnyam pozytsiy vyshchyykh sudovykh instantsiy, Ministerstva yustyttsiyi, naukovtsiv, fakhivtsiv). T. 12: Spadkove pravo / za red. prof. I. V. Spasybo-Fatyeyevoyi.* Kharkiv: FO-P Kolisnyk A. A., 2009, 544 p. [ukr.]
6. Romanyuk YA. M. *Umovy ta poryadok vyznannya nikchemnykh pravochyniv diysnyy.* *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrayiny.* 2010. # 2, pp. 35–40. [ukr.]
7. Pechenyi O. P. *Spory pro spadshchynu: analiz typovykh pomylok u spravakh pro spadkuvannya za zapovitom.* *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrayiny.* 2010. # 9, p. 33–38. [ukr.]
8. Marukhno V. M. *Nedeystvitel'nost' zaveschaniya: avtoref. dis. ... kand. yurid. nauk.* Krasnodar, 2011. 25 p. [russ.]
9. *Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny: Naukovo-praktychnyy komentar (poyasnennya, tlumachennya, rekomendatsiyi z vykorystannnyam pozytsiy vyshchyykh sudovykh instantsiy, Ministerstva yustyttsiyi, naukovtsiv, fakhivtsiv). T. 4: Ob'yekty. Pravochyny. Predstavnytstvo. Stroky / za red. prof. I. V. Spasybo-Fatyeyevoyi.* Kharkiv: FO-P Kolisnyk A. A., 2010, 768 p. [ukr.]
10. Tatarkina K. P. *Forma sdelok v grazhdanskom prave Rossii: monografiya.* Tomsk: Izd-vo Tomsk. gos. un-ta sistem upravleniya i radioelektroniki, 2012, 264 p. [russ.]
11. Tuzov D. O. *Nichtozhnost' i osporimost' yuridicheskoy sdelki: pandektnoye ucheniye i sovremennoye pravo.* Moskva: Statut, 2006. 204 p. [russ.]
12. Spasybo-Fatyeyeva I. V., Pechenyi O. P. *Nediyisnist' zapovitu: poshuk optimal'noyi modeli zberezhennya ostann'oyi voli zapovidacha (shchodo yurydychnyykh naslidkiv zapovitu za mezhamy notarial'noho okruhu).* *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrayiny.* # 3. 2016, pp. 43–48. [ukr.]

КУХАРЄВ О. Новітні тенденції недійсності заповітів, складених із порушенням вимог щодо форми та порядку посвідчення.

Стаття присвячена виявленню особливостей недійсності заповітів, складених із порушенням вимог щодо форми та порядку посвідчення на підставі аналізу правової доктрини та сучасної судової практики. Обґрунтовано позицію, що визнання заповіту недійсним є спеціальним способом захисту спадкових прав, який за своєю сутністю не тотожний такому способу захисту цивільних прав та інтересів судом, як визнання правочину недійсним. Заперечується можливість конвалідації нікчемного заповіту судом. У роботі піддається критиці точка зору стосовно нікчемності заповіту, посвідченого посадовою особою органу місцевого самоврядування не за місцем реєстрації заповідача.

Ключові слова: спадкове право, спадкові правовідносини, заповіт, заповідач, недійсність, нікчемність, конвалідація.

КУХАРЄВ А. Новейшие тенденции недействительности завещаний, составленных с нарушением требований относительно формы и порядка удостоверения.

Статья посвящена выявлению особенностей недействительности завещаний, составленных с нарушением требований относительно формы и порядка удостоверения на основании анализа правовой доктрины и современной судебной практики. Обоснована позиция, что признание завещания недействительным является специальным способом защиты наследственных прав, который по своей сути не тождественен такому способу защиты гражданских прав и интересов судом, как признание сделки недействительной. Отмечается, что ничтожное завещание не может быть конвалидировано судом. В работе критикуется точка зрения о ничтожности завещания, удостоверенного должностным лицом органа местного самоуправления не по месту регистрации завещателя.

Ключевые слова: наследственное право, наследственные отношения, завещание, завещатель, недействительность, ничтожность, конвалідація.

KUKHARIEV O. Latest Tendencies of Wills' Voidness Made in Violation of the Requirements Regarding the Form and Authenticating Procedure.

The article is focused on revealing the peculiarities of wills' validness made in violation of the requirements regarding the form and authenticating procedure based on the analysis of legal doctrine and the current case law. The author has substantiated position that the invalidation of a will is a special method to protect the rights of inheritance, which in its essence is not identical to the protection of civil rights and interests by the court as the

invalidation of the transaction. It is due to the scope of implementing the studied method of protection and the peculiarities of the will as a kind of unilateral transactions.

The possibility of convalidation of a will's nullity by the court has been denied, since it will lead to destabilization of property relations, as well as to numerous abuses by their participants. The author has additionally emphasized the difficulty of establishing conditions enshrined by law for the admission of a unilateral transaction, in particular: the transaction must correspond to the true will of the person who executed it; the notarization of the transaction was hindered by a circumstance that did not depend on the person's will who executed it. The court's decision will in any case be based on indirect evidence and assumptions. In addition, the plaintiffs in most cases are lawful heirs of this will, who are interested parties.

The author of the paper criticizes the point of view regarding the will's nullity certified by an official of a local self-government agency not according to the place of registration of the testate. In this case, the invalidity of legal transaction is artificially removed from the Law of Ukraine «On Local Self-Government in Ukraine», goes beyond the literal content of the Art. 1257 of the Civil Code of Ukraine, violates the principle of will's freedom and justice as one of the general principles of civil law. It has been emphasized that formal, minor violations of the wills' authenticating procedure cannot be considered as grounds for their invalidity.

Keywords: inheritance law, hereditary legal relations, a will, a testate, validity, nullity, convalidation.